

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ЦИКЛІВ ТЕМАТИЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ВІРУСОЛОГІЧНОГО НАПРЯМУ

*І. В. Дзюблик, О. В. Ковалюк, С. О. Соловйов,
Г. Г. Ковалишин, С. В. Степанюк*

Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика, м. Київ

Вступ. Протягом останніх років спостерігається стрімкий розвиток та удосконалення методів лабораторної діагностики вірусних інфекцій та розширення спектру діагностичних можливостей актуальних інфекцій. Традиційні очні форми навчання, існуючі в закладах післядипломної медичної освіти, вимагають звільнення слухача на період навчання від виконання обов'язків в робочий час, що викликає додаткове навантаження на ресурси медичної лабораторії, пов'язані з відсутністю фахівця. Нові комбіновані форми навчання є надзвичайно цінними, оскільки дозволяють використовувати сильні сторони очної та переваги заочної форм навчання.

Мета. Висвітлення досвіду кафедри вірусології НМАПО імені П. Л. Шупика у запровадженні циклів тематичного удосконалення за очно-заочною формою з елементами дистанційного навчання на підставі гармонізації методологічних і теоретичних положень традиційного та дистанційного навчання.

Матеріали та методи. Навчальний план та програма циклу ТУ «Лабораторна діагностика ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів В, С, D, герпесвірусних інфекцій» з елементами дистанційного навчання.

Результати та висновки. Встановлено, що одним із шляхів підвищення ефективності післядипломної підготовки лікарів-вірусологів з проблем лабораторної діагностики вірусних інфекцій є більш широке впровадження дистанційного навчання у навчальний процес кафедри вірусології НМАПО імені П. Л. Шупика. Зважаючи на актуальність проблеми ВІЛ-інфекції/СНІДу, парентеральних вірусних гепатитів, герпесвірусних інфекцій в Україні був створений цикл ТУ «Лабораторна діагностика ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів В, С, D, герпесвірусних інфекцій» за очно-заочною формою з елементами дистанційного навчання. Слухачі позитивно оцінили запропоновані підходи, що підтверджує потребу активного залучення та використання сучасних форм навчання в післядипломній підготовці лікарів.

Ключові слова: післядипломна освіта, дистанційне навчання, лабораторна діагностика.

Вступ. Протягом останніх років спостерігається стрімкий розвиток нових технологій лабораторної діагностики найбільш поширених та соціально-значущих вірусних інфекцій. Так, пандемічного поширення набула ВІЛ-інфекція/СНІД; за медичними та соціально-економічними характеристиками велику значущість набули парентеральні вірусні гепатити В, D, С; постійно знаходиться на високому рівні захворюваність на герпесвірусні інфекції, серед яких актуальними залишаються герпетична, VZV-інфекція, цитомегаловірусна інфекція. Встановлення клінічного діагнозу, призначення протівірусної терапії та моніторинг її ефективності безпосередньо залежать від застосування окремого методу лабораторної діагностики, правильного вибору, відбору, транспортування, презентації досліджуваного біоматеріалу, коректної інтерпретації результатів лабораторних досліджень лікарем та визначення ним алгоритму дій пацієнта, що вимагає від лікаря-вірусолога постійного підвищення кваліфікації [1].

Сьогодні беззаперечним є той факт, що парадигма банального накопичення знань втратила існуючу цінність. На перший план виходить завдання розвитку потреб та вмінь фахівця-вірусолога не тільки самостійно здобувати та оновлювати знання, але й здійснювати цей процес безперервно впродовж всього життя. Нарешті, абсолютно необхідно розуміти, що шлях, який проходять нові розробки від науково-дослідних лабораторій до впровадження в практику охорони здоров'я, вимірюється не роками, як це було раніше, а тижнями [2-5].

Традиційні очні форми навчання, існуючі в закладах післядипломної медичної освіти, вже не задовольняють потреб сьогодення, крім того, вони вимагають звільнення слухача на період навчання від виконання обов'язків в робочий час, що викликає додаткове навантаження на ресурси медичної лабораторії, пов'язані з відсутністю фахівця. Нові комбіновані форми навчання можуть виявитись надзвичайно цінними, оскільки дозволяють використовувати сильні сторони очної та переваги заочної форм навчання. Під час такої організації навчального процесу з'являється можливість побудувати навчальний процес таким чином, щоб слухачі попередньо опанували певні блоки матеріалу самостійно за допомогою Інтернету та інших наявних дистанційних технологій [6-9].

Метою роботи було висвітлення досвіду кафедри вірусології НМАПО імені П. Л. Шупика у запровадженні циклів тематичного удосконалення (ТУ) за очно-заочною формою з елементами дистанційного навчання на підставі гармонізації методологічних і теоретичних положень традиційного та дистанційного навчання.

Досвід кафедри вірусології НМАПО імені П. Л. Шупика.

Зважаючи на актуальність проблеми вірусних гепатитів та герпесвірусних інфекцій для України, на кафедрі вірусології НМАПО імені П. Л. Шупика був розроблений навчальний план та програма циклу ТУ «Лабораторна діагностика ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів В,С,D, герпесвірусних інфекцій» за очно-заочною формою з елементами дистанційного навчання, тривалістю 1 місяць (156 годин). Мета циклу — поглиблення рівня теоретичних знань та удосконалення практичних навичок слухачів, надання допомоги у ознайомленні та оволодінні такими сучасними методами етіологічної діагностики ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів В,С,D, герпесвірусних інфекцій як імуноферментний аналіз (ІФА) у різних його варіантах, полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР) у різних її варіантах, прості/швидкі тести (ПШТ). Тривалість частини циклу за умов дистанційного навчання — 68 год., тривалість очної частини циклу — 88 год. Контингентом слухачів мали можливість бути лікарі (спеціалісти)-вірусологи, лікарі-лаборанти КДЛ лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я, станцій та відділень переливання крові, центрів профілактики та боротьби з ВІЛ-інфекцією/СНІДом, лікарі-лаборанти ЛПЗ різних форм власності, лікарі (спеціалісти)-бактеріологи, інфекціоністи, педіатри, неонатологи, акушери-гінекологи та лікарі, які працюють за спеціальністю загальної практика-сімейна медицина.

Програма включала в себе 6 курсів з уніфікованої програми за спеціальністю «Вірусологія», а саме: організація вірусологічної лабораторії; загальна та молекулярна вірусологія; основні принципи та методи лабораторної діагностики вірусних інфекцій; герпесвіруси людини та спричинені ними інфекції; віруси гепатитів В, С, D та інших та спричинені ними захворювання; ретровіруси та спричинені ними захворювання. Програмою передбачені базисний контроль, іспит з практичних навичок та заключний іспит. Слухачі, які пройшли повний курс навчання та успішно склали заключний іспит отримують посвідчення встановленого зразка про тематичне підвищення кваліфікації. Відповідно Наказу МОЗ України 07.07.2009 № 484 Змін до Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах, затвердженого наказом МОЗ України від 18.05.94 № 73, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05.07.94 за № 146/355, а саме Додатку 1: Підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання у закладах (на факультетах) післядипломної освіти у кількісному еквіваленті оцінюється у 10 балів.

Слухачам циклу ТУ «Лабораторна діагностика ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів В,С,D, герпесвірусних інфекцій» за очно-заочною формою з елементами дистанційного навчання для самостійного опрацювання пропонуються тексти лекцій, в тому числі на електро-

них носіях та опубліковані у фахових наукових виданнях, методичні рекомендації, інформаційні листи. Надається доступ до бібліотеки кафедри, що містить навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, статті, підготовлені колективом кафедри вірусології. Для самостійної підготовки слухачів надається можливість працювати з ресурсами Американського товариства мікробіологів, з яким кафедра вірусології плідно співпрацює в межах Меморандуму про взаєморозуміння та співпрацю.

Для різних видів занять були підготовлені електронні демонстраційні засоби навчання, зокрема документальний фільм “Хто наступний?”, присвячений проблемам ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні, та п'ять навчальних фільмів. Розроблені «питання компетентності» для самостійної оцінки рівня знань з тематики циклу.

На часі отримано перший досвід проведення двох циклів тематичного удосконалення (ТУ) «Лабораторна діагностика ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів В,С,D, герпесвірусних інфекцій» за очно-заочною формою з елементами дистанційного навчання у 2016 та у 2017 роках. На циклах навчалось 69 слухачів, які були охоплені анкетуванням. На початку занять був проведений базисний контроль знань слухачів циклів з проблематики даного тематичного циклу. Завдання включало в себе 34 тестові питання з варіантами відповідей. Дистанційне навчання передбачало спілкування в он-лайн режимі та заняття в офлайн режимі, користування електронною поштою, а також самостійне опрацювання наданих ресурсів.

У 2016 р. на цикл «Лабораторна діагностика ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів В,С,D, герпесвірусних інфекцій» прибули 43 слухача з м. Києва, та 14 областей України. Залежно від стажу роботи за фахом лікарі були умовно розподілені на 3 групи: група № 1 (0-5 років) — 8 осіб; група № 2 (5-10 років) — 11 осіб; група № 3 (понад 10 років) — 24 особи.

У 2017 році на цикл прибули 26 слухачів з м. Києва, та 5 областей України. Залежно від стажу роботи за фахом лікарі були умовно розподілені на 3 групи: група № 1 (0-5 років) — 4 особи; група № 2 (5-10 років) — 4 особи; група № 3 (понад 10 років) — 18 осіб.

Серед слухачів, які навчались на кафедрі на вищезазначених циклах були лікарі(спеціалісти)-вірусологи, -бактеріологи, педіатри, спеціалісти за спеціальностями «Клінічна лабораторна діагностика» та «Лабораторна імунологія». Встановлено, що найбільша кількість слухачів — 23 особи (53,5 %) та 14 особи (53,8 %) були співробітниками органів практичної охорони здоров'я у 2016 р. та у 2017 роках відповідно.

Роботу на циклі розпочинали з вступної конференції та базисного контролю знань. На вступній конференції, яка мала проблем-

но-орієнтовний характер, була представлена інформація щодо методології проведення циклу, слухачі були ознайомлені з навчальним планом та програмою, переліком практичних навичок, метою циклу, організаційними засадами його проведення.

Аналіз відповідей слухачів під час проведення базисного контролю знань дав можливість з'ясувати питання, що потребували додаткового опрацювання і стосувалися обрахунку та інтерпретації даних лабораторних досліджень, методів контролю якості лабораторних досліджень (серологічні дослідження за допомогою ІФА/ІХЛА) відповідно до вимог наказів МОЗ України (Наказ МОЗ України № 4 від 14.01.2015 р. та ДСТУ EN ISO 15189 від 01.01.2016 р.). Понад третини слухачів стикалися з труднощами внутрішньо-лабораторного контролю якості (ВКЯ) та зовнішньої оцінки якості (ЗОЯ) лабораторних досліджень на ВІЛ-інфекцію та вірусні гепатити В та С.

Отримані дані дали змогу оптимізувати навчальний процес та надати слухачеві під час очної частини навчання тільки сучасні теоретичні знання щодо актуальних питань етіопатогенезу, новітніх технологій діагностики та хіміотерапії, продемонструвати послідовність виконання алгоритмів та варіантів обліку отриманих результатів. На практичних заняттях слухачам була надана можливість відпрацьовувати практичні навички з використанням сучасних діагностичних ІФА тест-систем, ІХА-тестів та контрольних панелей сироваток вітчизняного виробництва для ВКЯ та ЗОЯ.

На заключній конференції слухачі спільно з викладачами обговорили дискусійні питання, поділилися досвідом практичної роботи з метою оптимізації та покращення лабораторної діагностики на місцях. Слухачі позитивно оцінили запропоновані підходи до навчання та підтвердили потребу активного залучення та використання сучасних форм навчання в післядипломній підготовці лікарів.

Результати. Нашим дослідженням встановлено, що одним із шляхів підвищення ефективності післядипломної підготовки лікарів-вірусологів з проблем лабораторної діагностики вірусних інфекцій є більш широке впровадження дистанційного навчання у навчальний процес єдиної в Україні в системи післядипломної підготовки лікарів кафедри вірусології НМАПО імені П. Л. Шупика. Зважаючи на актуальність проблеми ВІЛ-інфекції/СНІДу, парентеральних вірусних гепатитів, герпесвірусних інфекцій колективом кафедри був створений цикл ТУ «Лабораторна діагностика ВІЛ-інфекції, вірусних гепатитів В,С,D, герпесвірусних інфекцій» за очно-заочною формою з елементами дистанційного навчання.

Висновки. Обґрунтування впровадження циклів ТУ з елементами дистанційного навчання в системі післядипломної освіти для ліка-

рів-вірусологів та інших фахівців включало в себе надання лікареві вибору у швидкості та послідовності вивчення та сприйнятті матеріалу, в його власному ритмі та гнучкій формі, що являється перевагою перед жорстко структурованим навчальним планом та програмою очних циклів. Такий психолого-педагогічний підхід дозволяє в повній мірі індивідуалізувати процес навчання відповідно до потреб і можливостей слухачів, забезпечити контроль якості післядипломної освіти та сформувані передумови для опанування слухачами навичок самостійної роботи.

В майбутньому планується впровадження нових циклів ТУ з елементами дистанційного навчання з інших тематичних напрямків на кафедрі вірусології, публікація лекцій у розділах “Дистанційне навчання” спеціалізованих фахових журналів з обов’язковим їх опрацюванням, відповідями на тестові питання та нарахуванням відповідних балів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дзюблик І. В., Обертинська О. В., Дзюблик Я. О. [та ін.]. Швидкі ІХА-тести для етіологічної діагностики інфекційних захворювань людини: Методичні рекомендації.-К., 2013.-24 с.
2. Вороненко Ю. В., Мінцер О. П. Розвиток нових технологій у післядипломній освіті лікарів і провізорів: тенденції, експертні висновки та реальні оцінки ефективності навчання // Медична освіта.- 2013.- № 2.- С. 19–23.
3. Вороненко Ю. В., Мінцер О. П., Іванов Д. Д. Современная философия трансфера знаний в последипломном медицинском образовании // Почти. — 2012.- № 2. — С. 15–16.
4. Мінцер О. П. Інформатика та охорона здоров'я // Медична інформатика та Інженерія.-2010.-№ 2.- С. 8–21.
5. Організація підвищення кваліфікації за очно-заочною формою з елементами дистанційного навчання у форматі он-лайн: Методичні рекомендації.-2014.- 25 с.
6. Зміни до положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах, затвердженого наказом МОЗ України від 18.05.94 № 73, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05.07.94 за № 146/355.
7. Наказ МОЗ України від 10.12. 2010 № 1088 «Про удосконалення післядипломної освіти лікарів».
8. Наказ МОН України від 25.04.2013 № 466 «Про затвердження положення про дистанційне навчання», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30.04.2013 № 703/23235).
9. Наказ МОН України від 30.10.2013 № 1518 «Про затвердження Вимог до вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямками і спеціальностями», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 31 жовтня 2013 р. за № 1857/24389).

**Опыт проведения циклов тематического
усовершенствования с элементами дистанционного
обучения вирусологического направления**

*И. В. Дзюблик, Е. В. Ковалюк, С. А. Соловьев,
Г. Г. Ковалишин, С. В. Степанюк*

**Национальная медицинская академия последипломного образования
имени П. Л. Шупика, г. Киев**

Введение. В последние годы наблюдается стремительное развитие и усовершенствование методов лабораторной диагностики вирусных инфекций и расширение спектра диагностических возможностей актуальных инфекций. Традиционные очные формы обучения, существующие в заведениях последипломного медицинского образования, требуют освобождения слушателя на период обучения от выполнения обязанностей в рабочее время, что вызывает дополнительную нагрузку на ресурсы медицинской лаборатории, связанные с отсутствием специалиста. Новые комбинированные формы обучения являются чрезвычайно ценными, поскольку позволяют использовать сильные стороны очной и преимущества заочной форм обучения.

Цель. Освещение опыта кафедры вирусологии НМАПО имени П. Л. Шупика по внедрению циклов тематического усовершенствования очно-заочной формы с элементами дистанционного обучения на основе гармонизации методологических и теоретических положений традиционного и дистанционного обучения.

Материалы и методы. Учебный план и программа цикла ТУ «Лабораторная диагностика ВИЧ-инфекции, вирусных гепатитов В, С, D, герпесвирусных инфекций» с элементами дистанционного обучения.

Результаты и выводы. Установлено, что одним из путей повышения эффективности последипломной подготовки врачей-вирусологов по проблемам лабораторной диагностики вирусных инфекций является более широкое внедрение дистанционного обучения в учебный процесс кафедры вирусологии НМАПО имени П. Л. Шупика. Учитывая актуальность проблемы ВИЧ-инфекции/СПИДа, парентеральных вирусных гепатитов, герпесвирусных инфекций в Украине был создан цикл ТУ «Лабораторная диагностика ВИЧ-инфекции, вирусных гепатитов В, С, D, герпесвирусных инфекций» очно-заочной формы с элементами дистанционного обучения. Слушатели положительно оценили предложенные подходы, что подтверждает необходимость активного привлечения и использования современных форм обучения в последипломной подготовке врачей.

Ключевые слова: последипломное образование, дистанционное обучение, лабораторная диагностика.

Experience in topic advanced training in virology with elements of distance learning

*I. V. Dzyublyk, O. V. Kovalyuk, S. O. Soloviov,
G. G. Kovalyshin, S. V. Stepanyuk*

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education, Kyiv

Introduction. In recent years there has been a rapid development and improvement of methods for laboratory diagnosis of viral infections and an expansion of the range of diagnostic capabilities for detection of infections which are of current concern. Traditional face-to-face forms of education that exist in institutions of postgraduate medical education require the deliverance of the student from performing duties during working hours for the period of training, which causes an additional strain on the resources of the medical laboratory due to the lack of the specialist. New combined forms of training are extremely valuable as they allow using the strengths of the face-to-face and the advantages of correspondence courses.

Aim. Highlighting of experience of Virology Department of Shupyk NMAPE in the introduction of training courses of topical advanced training with full-time and correspondence form with elements of distance learning on the basis of harmonization of the methodological and theoretical provisions of traditional distance learning.

Materials and methods. The curriculum and the syllabus of Laboratory Diagnostics of HIV Infection, Viral Hepatitis B, C, D, Herpesvirus infections course with elements of distance learning.

Results and conclusions. It has been established that one of the ways to increase the effectiveness of postgraduate training of virologists in laboratory diagnostics of viral infections is a wider introduction of distance learning into the educational process of the Virology Department of Shupyk NMAPE. Taking into account the urgency of the problem of HIV/AIDS, parenteral viral hepatitis, HSV infections in Ukraine, Laboratory Diagnostics of HIV Infection, Viral Hepatitis B, C, D, Herpesvirus Infections course for intra-extramural training with elements of distance learning was developed. The students positively assessed the proposed approaches to training, which confirms the need to involve actively and use modern forms of education in postgraduate training of physicians.

Key words: postgraduate education, distance learning, laboratory diagnostics.

Відомості про авторів:

Дзюблик Ірина Володимирівна — доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри вірусології Національної медичної акаде-

МЕДИЦИНА, ФАРМАЦІЯ ТА ОСВІТА

мії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, 04112, вул. Дорогожицька, 9, тел. (044) 205-49-88

Ковалюк Олена Володимирівна — кандидат медичних наук, доцент кафедри вірусології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, 04112, вул. Дорогожицька, 9, тел. (044) 205-49-88

Соловійов Сергій Олександрович — кандидат біологічних наук, доцент кафедри вірусології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, 04112, вул. Дорогожицька, 9, тел. (044) 205-49-88

Ковалишин Галина Григорівна — кандидат біологічних наук, доцент кафедри вірусології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, 04112, вул. Дорогожицька, 9, тел. (044) 205-49-88

Степанюк Світлана Володимирівна — асистент кафедри вірусології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика. Адреса: м. Київ, 04112, вул. Дорогожицька, 9, тел. (044) 205-49-88

УДК 61:37;615.1:37

ОСНОВНЫЕ СТИЛИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

**М. Н. Долженко, Е. В. Боброва, И. В. Давыдова,
Л. И. Конопляник, Л. Е. Лобач, С. Н. Мырренко,
Н. А. Кожухарева, Т. В. Симагина, Л. М. Грубьяк,
О. О. Нудченко, К. С. Фарадж**

Национальная медицинская академия последипломного образования
имени П. Л. Шупика, г. Киев

Вступление. Стиль деятельности преподавателя, как система приемов, проявляющихся в процессе преподавания определенных медицинских дисциплин, обусловлен индивидуальными особенностями личности и психологии преподавателя и зависит как от самой деятельности педагога, так и от врачей-слушателей.

Цель. Рассмотреть и проанализировать основные стили педагогической деятельности преподавателя высшей школы.

Методы. Исследовательский, аналитический.

Результаты. В статье рассмотрены основные стили деятельности преподавателя в системе последипломного образования. В преподавании основную роль отводят репродуктивным, импровизационным, методическим и ценностным стилям деятельности преподавателя.